

СТАНІСЛАВИК

Олена В'ячеславівна
elenastanislavik@yandex.ru

к.е.н., доцент, Одеський
національний політехнічний
університет

КОВАЛЕНКО

Олександр Михайлович
almkov@rambler.ru

д.е.н., доцент, професор, Одеський
національний політехнічний
університет

РЯБОВА

Катерина Ігорівна
ryabova-katya@mail.ru

студент, Одеський національний
політехнічний університет

УДК 338:334

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІНФРАСТРУКТУРИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ СФЕРИ ПОСЛУГ

FEATURES OF INFRASTRUCTURE FORMATION OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITIES OF THE SERVICES SECTOR'S ENTERPRISES

В результаті дослідження показано ознаки інфраструктури зовнішньоекономічної діяльності підприємств сфери послуг та особливості її формування. Розглянуто інструменти ефективного надання послуг інфраструктури. Запропоновано економічні заходи щодо забезпечення державного та приватного формування та використання об'єктів інфраструктури.

В результате исследования показаны признаки инфраструктуры внешнеэкономической деятельности предприятий сферы услуг и особенности ее формирования. Рассмотрены инструменты эффективного предоставления услуг инфраструктуры. Предложены экономические мероприятия по обеспечению государственного и частного формирования и использования объектов инфраструктуры.

As a result of a research signs of infrastructure of foreign economic activity of the service sector's enterprises and feature of its forming are shown. Instruments of effective rendering infrastructure's services are considered. Economic measures for ensuring the state and private forming and use of infrastructure facilities are proposed.

Ключові слова: інфраструктура, зовнішньоекономічна діяльність, підприємство сфери послуг, особливості, політика держави, ознаки, інструменти

Ключевые слова: инфраструктура, внешнеэкономическая деятельность, предприятие сферы услуг, особенности, политика государства, признаки, инструменты

Keywords: infrastructure, foreign economic activity, enterprise of services sector, features, policy of the state, signs, tools

ВСТУП

Сучасні процеси у виробництві товарів та послуг негативно впливають на стан зовнішньої торгівлі. Обсяг експорту не відповідає можливостям виробників і не задовольняє потреб держави щодо валютних надходжень, які використовуються для стабілізації економіки, зниження рівня інфляції та бюджетних витрат. Крім того, характер експорту залишається пасивно-сировинним. Навіть у країні СНД необхідно більше експортувати продукції виробничо-технічного призначення. Негативне також сальдо в торгівлі щодо енергоносіїв, прокату кольорових металів, целюлози, деревини, каучуку. Незадовільний стан зовнішньоекономічних зв'язків не може позитивно впливати на економіку України. Від умов функціонування зовнішньоекономічної інфра-

структури як єдиного системного утворення, як важливої складової частини зовнішнього сектору, від її ефективної дії начною мірою залежить результативність підприємницької діяльності України на світових ринках. Отже, особливості функціонування зовнішнього сектору економіки, вимагають приділення особливої уваги до зовнішньоекономічної діяльності і інфраструктурним аспектам її забезпечення.

Новий етап економічного розвитку України, науково-технічного прогресу, інтернаціоналізації світових господарських зв'язків, широкий розвиток спеціалізації і кооперації потребують глибоких змін у механізмі зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств, а особливо – підприємств сфери послуг як рушійної сили нової економічної системи

України.

В умовах сьогодення позиціонування національних підприємств сфери послуг на зовнішніх ринках змушує їх формувати не лише системи підвищення якості своєї продукції, застосовуючи сучасні форми реалізації та обслуговування, а й враховувати специфіку інфраструктурного забезпечення.

Проблеми інфраструктурного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємств, в тому числі й підприємств сфери послуг, як і проблеми економічної інтеграції, вже знайшли певне висвітлення в працях як зарубіжних, так і вітчизняних економістів, таких як Балакін Р.Л., Будкін В.С., Бураківський І.В., Гринько І.С., Дудченко М.А., Кандиба А.М., Климко Г.Н., Кредисов А.І., Міщенко В.А., Мочерний С.В., Плотников О.В., Поручник А.М., Рогач О.І., Румянцев А.П., Савчук В.С., Соколенко С.І., Тивончук І.О., Федосов В.І., Філіпенко А.С., Черняк В.К., Чухно А.А. та інших. Однак багато питань в цій сфері залишаються недостатньо вивченими, потребують дослідження особливості інфраструктурного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємств, зокрема підприємств сфери послуг.

МЕТА РОБОТИ

Метою статті є дослідження особливостей формування інфраструктури зовнішньоекономічної діяльності підприємств сфери послуг.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є праці вітчизняних і зарубіжних вчених, а також матеріали періодичних видань. При проведенні дослідження використовувалися методи аналізу і синтезу, порівняння та узагальнення, системний підхід.

РЕЗУЛЬТАТИ

Найважливішою ознакою інфраструктури зовнішньоекономічної діяльності підприємств як економічної категорії є її значення для створення загальних умов процесу відтворення. Розвиток інфраструктури зовнішньоекономічної діяльності підприємств сфери послуг сприяє зниженню витрат через зростання продуктивності праці, в першу чергу, на окремих підприємствах, які користуються її послугами, а потім в економіці в цілому.

В умовах становлення ринкових відносин виникає необхідність організаційного забезпечення товарору, взаємного пошуку один одного продавцями і покупцями, налагодження господарських зв'язків між підприємствами, руху ресурсних потоків [6].

Для забезпечення ефективної зовнішньоекономічної діяльності підприємств сфери послуг необхідне формування ринкової інфраструктури, яка являє собою сукупність господарюючих суб'єктів, діяльність яких спрямована на обслуговування основних процесів у рамках ринкового господарства, тобто товарору, пошуку продавців та покупців, налагодження господарських зв'язків між підприємствами, руху ресурсних потоків, а також функціонування підприємницьких структур [9].

Найважливішим фактором, що визначає структуру і динаміку, зміст та роль інфраструктури зовнішньоекономічної діяльності підприємств сфери послуг виступають транзакційні витрати. Саме відносними відмінностями в рівні та структурі витрат транзакції пояснюється все різноманіття форм інститутів інфраструктури зовнішньоекономічної діяльності. Високий рівень транзакційних витрат в сучасній системі бізнес-процесів, що виходять за національні кордони, зумовлюють напрями в організації і функціонуванні як ринкової інфраструктури взагалі так і інфраструктури зовнішньоекономічної діяльності зокрема. Процеси інтеграції та корпоративізації в цілях економії транзакційних витрат характерні для сучасного етапу розвитку інфраструктури не тільки в рамках економіки України, але і більшості розвинених зарубіжних економік.

Інфраструктура постає як складне системне утворення, що має свої особливості розвитку, свої економічні ресурси та результати, свої цілі та функції. Але, в першу чергу, система характеризується через сукупність її складових елементів та аналіз взаємозв'язку між ними.

У сучасному світовому господарстві, з однієї сторони, має місце наростання глобального процесу інтернаціоналізації, а з іншої – економічне зближення країн на регіональній основі, що приймає форму економічної інтеграції [5]. Тенденція зростання регіональної інтеграції має певні наслідки для формування інфраструктури зовнішньоекономічної діяльності.

Перша особливість формування інфраструктури зовнішньоекономічної діяльності підприємств сфери послуг, полягає в тому, що фактори виробництва все більшою мірою мігрують в межах інтеграційного простору, тому стає необхідним розвиток тих інфраструктурних елементів, які забезпечують їх швидке переміщення та ефективне використання на території інших країн. Це стосується шляхів сполучення та транспортних засобів, банків, страхових організацій, засобів зв'язку та передачі інформації, фондових та валютних бірж, готелів та ресторанів, митної служби тощо.

Друга особливість полягає у тому, що відбувається зміна пріоритету від розвитку зовнішньоторговельних інфраструктурних елементів до обслуговуючих елементів виробничого характеру (іноземні інвестиції, маркетинг, міжнародний лізинг тощо).

Наступна особливість – виникнення специфічних інфраструктурних засобів та елементів, які обслуговують інтереси регіонального угруповання. Приклад – діяльність Європейського банку реконструкції та розвитку.

Остання особливість – поєднання зусиль учасників регіонального об'єднання по створенню та спільному використанню об'єктів інфраструктури.

У той же час значну роль в оздоровленні економічної ситуації має відігравати ефективна зовнішньоекономічна діяльність, яка включає в себе економічні відносини між окремими країнами, їх регіональними об'єднаннями, а також окремими підприємствами (корпораціями) [4].

Перехід України до етапу економічного пожвавлення та піднесення в нових умовах господарювання може здійснюватися за рахунок ефективного використання власного ресурсного потенціалу шляхом впровадження новітніх технологій. Основою нової економічної стратегії у сфері зовнішньоекономічної діяльності України мають бути зацікавленість людини у вільному підприємстві та розвитку товарного виробництва, а також впровадженні ринкових відносин; запровадження в обіг твердої конвертованої грошової одиниці; НТП із застосуванням активної інноваційної, інвестиційної та структурної політики; рівноправне співіснування різних форм власності [8].

Щоб стати рівноправним учасником загальноєвропейського процесу інтеграції, Україні необхідно докласти немало зусиль для створення нової економічної системи; проходження стабілізаційного періоду, подолання кризи економіки; усунення бар'єрів у спілкуванні із зовнішнім світом; налагодження активних і взаємовигідних зв'язків з країнами-партнерами [4]. Для цього має бути створена інфраструктура, сумісна із західноєвропейською та здатна функціонувати з нею в одній системі координат. Головні її елементи – це самостійні суб'єкти господарської діяльності; економічний раціоналізм у відносинах з країнами-учасниками; створення режиму вільного руху товарів, послуг, капіталів; формування мережі банків і ділових центрів для фінансування та інформаційної підтримки державних та приватних інвестиційних проектів; комплексне використання й охорона природних ресурсів; співробітництво в розвитку паливно-сировинної бази; раціональне використання енергетичних ресурсів; співробітництво в технологічному оновленні металургійних підприємств, розвитку АПК, харчової та переробної промисловості; створення сучасних телекомунікацій; розвиток уніфікованої митної системи.

Для інтеграції з економікою європейських та інших країн Україні необхідно максимально використовувати переваги міжнародного розподілу праці та розташування в центрі Європи, створити сприятливий клімат для залучення іноземного капіталу та зарубіжних інвестицій. На сучасному етапі понад половину експорту України припадає на Європу. Одним з найважливіших завдань зовнішньоекономічної діяльності є диверсифікація ринків збуту та просування українських товарів та послуг у Африку, Латинську Америку, Азію з метою збільшення обсягів експорту та валютних надходжень.

Велике значення для формування ринкової інфраструктури зовнішньоекономічної діяльності підприємств сфери послуг, за сучасних умов відіграє посилення позицій транснаціональних корпорацій (ТНК), які сприяють процесу інтернаціоналізації виробництва. ТНК – це джерело значних коштів, які можуть бути використані і на розвиток елементів інфраструктури. Діяльність ТНК сприяє розвитку науково-технічного прогресу у сфері інфраструктури. Орієнтація ТНК на отримання прибутку вимагає постійного підвищення ефективності дії інфраструктурної системи. І нарешті, за сучасних

умов поширюється діяльність ТНК у сфері послуг, тобто безпосередньо в інфраструктурному секторі. Розвиток сфери послуг в Україні значною мірою буде залежати у майбутньому від розвитку українських транснаціональних корпорацій.

Іншим важливим фактором, який впливає на формування ринкової інфраструктури зовнішньоекономічної діяльності підприємств сфери послуг, є зовнішньоекономічна політика держави. Домінуюча роль державного сектора в інфраструктурі обумовлена декількома причинами: визнанням економічного та політичного значення інфраструктури, впевненістю, що держава може забезпечити успіх там, де ринок зазнав поразки; розумінням необхідності активних дій держави у проведенні реформ, у тому числі й у сфері інфраструктури, тощо.

Однак, з іншого боку необмежене та постійне втручання держави зашкоджує ефективному та адекватному забезпеченню служб інфраструктури. Нерідко спостерігається нерациональний розподіл капіталовкладень в інфраструктуру: надмірні інвестиції у нове будівництво поряд з нестатком коштів на ремонт та обслуговування, щедра фінансування другорядних проектів та дефіцит коштів для здійснення пріоритетних. Розвитку послуг в Україні перешкоджає не лише технічна неефективність, але й пряме марнотратство.

Неправильний розподіл капіталовкладень призводить до створення інфраструктури, яка не відповідає потребам. Попит користувачів на послуги різної якості та вартості залишається незадоволеним, навіть коли є готовність та можливість платити за такі послуги. В Україні це особливо актуально для сфери інформаційного забезпечення. Крім того, має місце нерациональний розподіл робочої сили. Переукомплектованість кадрами стала звичайним явищем у багатьох галузях.

Без ефективної реалізації державної програми розвитку експорту товарів та послуг Україні не піднятися до рівня розвинених держав. Ця проблема ускладнюється ще й необхідністю одночасного проведення структурної перебудови, диверсифікації цілого ряду підприємств.

Крім державних, є також, і ринкові регулятори розвитку інфраструктури зовнішньоекономічної діяльності підприємств сфери послуг, які мають місце тому, що при розгляді будь якого регіону країни можна виділити його сильні та слабкі сторони.

Держава бере на себе такі функції в регулюванні зовнішньоекономічної інфраструктури:

- вдосконалення законодавства з урахуванням вимог іноземного партнерства;
- зменшення бюрократичних бар'єрів для розвитку зовнішньоекономічної діяльності;
- налагодження сучасної інформаційної системи та розвиток інформаційних технологій;
- зміни в системі підготовки кадрів з урахуванням вимог світового ринку.

Для забезпечення ефективного надання послуг інфраструктури необхідно змінити існуючі стимули для постачальників послуг за допомогою трьох інструментів:

– управління інфраструктурою як комерційною, а не адміністративною структурою. Надання послуг інфраструктурою має відповідати концепції галузі, що реагує на попит споживачів. Для забезпечення комерційної орієнтації інфраструктури у багатьох випадках необхідна участь приватного сектора в управлінні, фінансуванні або володінні об'єктами інфраструктури;

– розвиток конкуренції безпосередньо або за допомогою непрямих методів. Конкуренція може бути введена внаслідок лібералізації доступу до видів діяльності, що не мають технологічних перешкод, шляхом проведення конкурсних торгів на отримання виключного права обслуговування там, де мають місце умови природної монополії, та шляхом лібералізації діяльності по виробництву альтернативних послуг;

– надання користувачам та іншим зацікавленим сторонам можливості виявити свою думку та передача їм реальної відповідальності. У тих випадках, коли діяльність інфраструктури тягне за собою важливі зовнішні наслідки, позитивні або негативні, або коли відсутня достатня ринкова дисципліна, ці проблеми доводиться вирішувати іншими способами державного регулювання. Користувачі та інші зацікавлені сторони повинні бути представлені у ході планування та регулювання послуг інфраструктури, а в деяких випадках вони повинні мати можливість виступати з ініціативою розробки, експлуатації та фінансування проектів.

Державне та приватне формування та використання об'єктів інфраструктури має йти паралельно. Це є можливим за умови проведення певних економічних заходів, а саме:

– децентралізація та участь користувачів з метою збільшення віддачі від товарів суспільного споживання, таких як шляхи місцевого значення, та покращення колективної діяльності, такої як технічне обслуговування (що може стосуватись трубопроводів, портів, залізниць тощо);

– раціональні бюджетні асигнування на національні програми капіталовкладень з метою збільшення соціальної цінності основних інфраструктурних мереж, таких як національні магістральні шляхи тощо;

– жорстка цільова направленість субсидій, орієнтована на підтримку вітчизняних експортерів;

– перегляд системи ціноутворення, регулювання, розробки проектів розвитку інфраструктури з урахуванням впливу зовнішніх ефектів.

В підсумку відзначимо, що забезпечення комплексного характеру розвитку інфраструктури зовнішнього сектору, створення умов її функціонування як цілісної системи можливе лише при наявності цілеспрямованих зусиль держави та комерційних інститутів, ефективної взаємодії національних та міжнародних установ, однонаправленої дії політичних й економічних факторів.

ВИСНОВКИ

В результаті дослідження показано ознаки інфраструктури зовнішньоекономічної діяльності

підприємств сфери послуг та особливості її формування. Розглянуто інструменти ефективного надання послуг інфраструктури. Запропоновано економічні заходи щодо забезпечення державного та приватного формування та використання об'єктів інфраструктури. Забезпечення розвитку інфраструктури зовнішньоекономічної діяльності підприємств сфери послуг можливе лише при наявності цілеспрямованих зусиль держави та комерційних інститутів, ефективної взаємодії національних та міжнародних установ, однонаправленої дії політичних й економічних факторів.

Список використаних джерел

1. Бойчик І.М. Ринкова інфраструктура: сутність та характеристика [Електронний ресурс] / І.М. Бойчик // Сталій розвиток економіки. – 2013. – № 3. – С. 34-41.
2. Беленький П. Механізми розвитку ринкової інфраструктури в Україні: методологічні аспекти [Електронний ресурс] / П. Беленький // Вісник Національної академії наук України. – 2002. – № 4. – С. 15-25.
3. Герасименко А.Г. Недосконалість ринкової інфраструктури – обмежувальний чинник розвитку конкуренції на внутрішньому ринку України [Електронний ресурс] / А.Г. Герасименко // Український соціум. – 2011. – № 1. – С. 77-84.
4. Гузенко Г.М. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства: сутність, економічний механізм її розбудови, особливості Г.М. Гузенко, Ю.О. Гайдученко // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія: Економічна теорія та право. – 2013. – № 3. – С. 77-89.
5. Захарченко В.І. Базові умови забезпечення регіональної економічної безпеки / В.І. Захарченко, Л.В. Ширяєва // Економіка: реалії часу. – 2015. – № 1. – С. 35 – 42.
6. Захарченко В.І. Розвиток стратегічних підходів до управління підприємством у нестабільних умовах: [монографія] / В.І. Захарченко, М.М. Меркулов та ін. – Донецьк: Ноулідж, 2014. – 188 с.
7. Иншаков О.В. Инфраструктура рыночного хозяйства: системность исследования / О.В. Иншаков, Е.Г. Русскова // Вестник СПбГУ. – 2005. – Сер. 5. – Вып. 2. – С.28-37.
8. Максимчук О.С. Оцінка впливу підприємств сфери транспортних послуг на розвиток економіки України [Електронний ресурс] / О.С. Максимчук // Бізнес Інформ. – 2015. – № 4. – С. 144-148.
9. Карпенко Л.М. Стратегічні орієнтири активізації інноваційно-інвестиційної діяльності Одеського регіону / Л.М.Карпенко // Вісник соціально-економічних досліджень. Вип. 1 (44) / Одес. нац. екон. ун-т. – Одеса: ОНЕУ, 2012. – №1 (44). – С. 55-63.
10. Малащенко Ю.А. Особливості зовнішньоекономічної діяльності підприємств сфери послуг / О.М. Сазонець, Ю.А. Малащенко // Економічний вісник Донбасу. – 2015. – № 2 (40). – С. 96-98.